

25 KASIM: KELEBEKLERİN MİRASI, KADINLARIN DAYANIŞMASI

Elektrik Mühendisleri Odası
Kadın Komisyonu

Her 25 Kasım'da meydanlarda, iş yerlerinde ve okullarda aynı cümle yükseliyor: “Kadına yönelik şiddet kader değildir.” 25 Kasım, hem kaybettiklerimizi andığımız hem de şiddete karşı yan yana durduğumuz bir mücadele ve dayanışma günü.

Bugün tablo ağır: Kadınlar evde, sokakta, iş yerinde ve artık ekranlarda da şiddetle karşılaşılıyor; zor kazanılmış hukuki güvenceler baskı altında. Ancak kadınlar susmuyor: Örgütleniyor, şiddeti belgeliyor, haklarını mahkemelerde ve meydanlarda birlikte savunuyor. Geçmişini hatırlamak, bugünü doğru okumak ve yarını birlikte kurmak için bu yıl da 25 Kasım'a yeniden bakıyoruz.

25 Kasım'ın hikâyesi, Dominik Cumhuriyeti'nde Trujillo diktatörlüğüne karşı direnen Mirabal kardeşlerle başladı. Gizli direniş hareketinde yer alan Patria, Minerva ve María Teresa defalarca hapsedildi, sürekli takip altında tutuldu. Üç kız kardeş, 25 Kasım 1960'ta cezaevindeki eşlerini ziyarette giderken öldürüldü; cinayet bir “kaza” gibi gösterildi.

Cinayetin uyandırdığı öfke, diktatörlüğe karşı muhalefeti büyüttü ve rejim bir yıl içinde çöktü. “Unutulmaz Kelebekler” diye anılan kardeşler, hem kadın mücadelesinin hem de özgürlük mücadelesinin simgesi oldu.

1981'de Bogota'da toplanan Birinci Latin Amerika ve Karayipler Feminist Buluşması, 25 Kasım'ı kadına yönelik şiddete karşı mücadele günü ilan etti. Buluşmada ev içi şiddetten tecavüze, cinsel tacizden siyasi tutuklu kadınlara yönelik devlet şiddetine kadar şiddetin tüm biçimleri teşhir edildi. 1991'de ise kadın hareketi, 25 Kasım'dan 10 Aralık İnsan Hakları Günü'ne uzanan “16 Günlük Aktivizm” kampanyasını başlattı.

Birleşmiş Milletler (BM), 20 Aralık 1993'te Kadına Yönelik Şiddetler Ortadan Kaldırılması Bildirgesi'ni kabul etti. BM Genel Kurulu da 17 Aralık 1999'da, Dominik Cumhuriyeti'nin sunduğu 54/134 Sayılı Kararla 25 Kasım'ı resmen uluslararası gün ilan etti. Dolayısıyla 25 Kasım, yukarıdan verilmiş bir takvim yaprağı değil; kadınların sınırları aşan dayanışmasıyla kazanılmış bir gün.

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE TABLO

Kadına yönelik şiddet, dünyada hâlâ en yaygın insan hakları ihlallerinden biri. BM Kadın Birimi ve UNODC'nin 2025 raporuna göre 2024'te 83 bin kadın ve kız çocuğu kasten öldürüldü; bu cinayetlerin yüzde 60'ının faili bir partner ya da aile üyesiydi. Bu, yaklaşık her 10 dakikada bir kadının en yakınındaki biri tarafından öldürülmesi anlamına geliyor.

Şiddet artık ekranlarda da başlıyor: BM, dijital tacizin çoğu zaman çevrim içi ortamla sınırlı kalmadığını, fiziksel şiddete dönüşebildiğini vurguluyor. Kazanımlar da baskı altında: BM Kadın Birimi'nin Pekin+30 değerlendirmesine göre 2024'te hükümetlerin yaklaşık dörtte biri kadın haklarında gerileme yaşandığını bildirdi. Yine de aynı değerlendirme, son beş yılda ülkelerin yüzde 88'inin şiddete karşı yasa çıkardığını ortaya koyuyor: Mücadele sonucu veriyor.

Türkiye'de kadın cinayetlerinin düzenli kaydını büyük ölçüde kadın örgütleri tutuyor. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'na göre 2026'nın ilk altı ayında 150 kadın öldürüldü, 151 kadının ölümü şüpheli kaldı. Platformun temmuz ve ağustos raporlarıyla birlikte bu sayılar 197 cinayete ve 215 şüpheli ölüme ulaştı.

Kadınlar en çok kendi evlerinde ve en yakınlarındaki erkekler tarafından öldürülüyor: İlk altı ayda öldürülen kadınların yüzde 61'i kendi evinde can verdi, yüzde 43'ünün faili evli olduğu erkekti. Bu kadınlardan sekizinin, öldürüldüğü sırada 6284 Sayılı Kanun kapsamında aktif bir koruma kararı vardı. Daha önce Eşitlik İçin Kadın Platformu'nun (EŞİK) aktardığı İçişleri Bakanlığı verileri de aynı açığa işaret ediyordu: Kadın Destek Uygulaması (KADES) ihbarlarının ardından 193 bin kişi için koruma kararı alınmış, ancak yalnızca 1.500 elektronik kelepçe uygulanabilmişti.

Bu tablo, Türkiye'nin 1 Temmuz 2021'de İstanbul Sözleşmesi'nden çıkışının gölgesinde yaşanıyor. 2025 yılı "Aile Yılı" ilan edildi; 2 Mayıs 2026 tarihli genelgeyle 2026-2035 dönemi de "Aile ve Nüfus On Yılı" olarak belirlendi. Hükümet, sözleşmeden çekilmenin korumayı zayıflatmadığını, 6284 Sayılı Kanun başta olmak üzere iç hukukun yeterli olduğunu savunuyor. Kadın örgütleri ise sorunun tam da uygulamada düğümlendiğini rakamlarla ortaya koyuyor.

25 KASIM İLE 193 SAYILI SÖZLEŞME'NİN BULUŞTUĞU YER

Bu yılın 25 Kasım'ında gündemimize alınması gereken yeni bir metin var: Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 12 Haziran 2026'da kabul ettiği 193 Sayılı Platform Ekonomisinde İnsana Yakışır İş Sözleşmesi. Sözleşme, kuryelerden sürücülere, uygulamalar aracılığıyla ev temizliği ve bakım işi yapanlardan çevrim içi serbest çalışanlara kadar tüm dijital platform çalışanlarını kapsıyor. Türkiye'nin hükümet, işçi ve işveren delegeleri de sözleşmenin kabulü yönünde oy kullandı.

İlk kesişme noktası sözleşmenin 6. maddesi: Devletler, platform çalışanlarını çevrim içi ortamda ya da müşteriler gibi üçüncü kişilerden gelebilecek şiddet ve tacize karşı korumakla yükümlü. Bu hüküm, uygulama üzerinden bir eve temizliğe giden, gece yolcu taşıyan ya da çevrim içi çalışan kadınlar için platform işine özgü açık bir güvence sağlıyor; BM'nin 2025'te dikkat çektiği dijital şiddet gerçeğiyle de doğrudan örtüşüyor.

İkinci kesişme noktası ekonomik bağımsızlık: Sözleşme, ödemelerin zamanında ve eksiksiz yapılmasını, sosyal güvenliğe erişimi ve kişisel verilerin korunmasını güvence altına alıyor; hesapların ayrımcı gerekçelerle kapatılmasını yasaklıyor, otomatik kararlar için açıklama isteme ve yeniden inceleme hakkı tanıyor. Gelir güvencesi ve veri mahremiyeti, şiddetten uzaklaşmak isteyen ya da ısrarlı takibe maruz kalan kadınlar için hayati önem taşıyor.

Ancak sözleşme yalnızca onaylayan ülkeleri bağlıyor ve iki ülkenin onayından 12 ay sonra yürürlüğe girecek. Türkiye, iş yaşamında şiddet ve tacize karşı 2019'da kabul edilen 190 Sayılı Sözleşme'yi de henüz onaylamış değil. Bu nedenle bu yılki 25 Kasım'ın somut çağrılarından biri şu olmalı: 190 ve 193 Sayılı Sözleşmeler birlikte onaylansın, kadın örgütlerinin ve sendikaların katılımıyla iç hukuka aktarılsın.

KADINLARI NELER BEKLİYOR?

Önümüzdeki dönemin en kritik başlığı nafaka. Anayasa Mahkemesi'nin, Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesindeki "süresiz olarak" ibaresini iptal eden kararı 30 Haziran 2027'de yürürlüğe girecek; Meclis'in bu tarihe kadar yeni bir düzenleme yapması gerekiyor. Mahkeme, iptal kararını hukuki belirlilik ilkesine dayandırdı; ancak bazı durumlarda nafakanın ömür boyu sürmesi gerekebileceğini de kabul etti.

EŞİK ise nafakaya getirilecek sınırların, ekonomik kaygılar nedeniyle kadınları şiddet içeren evliliklere mahkûm edebileceği uyarısında bulunuyor. Kadınların işgücüne katılım oranının yüzde 35'te kaldığı bir ülkede ekonomik bağımlılık, şiddetin en sessiz ortağı. "Aile ve Nüfus On Yılı" politikalarının kadını bir birey olarak mı, yoksa yalnızca aile ve nüfus hedefleri içinde mi gördüğü de yakından izlenmeli.

Dijital şiddet, yapay zekâyla üretilen sahte görüntüler ve çevrim içi takip, büyüyen tehditlerin başında geliyor. Toplanma ve gösteri yürüyüşü hakkı da baskı altında: 25 Kasım Kadın Platformu, 2024'te İstanbul'daki yürüyüşe katılan 168 kişiye dava açıldığını duyurdu.

Eylülde 15 ilde LGBTİ+ derneklerine yönelik "Ailem Güvende" operasyonu düzenlendi; Adalet Bakanı operasyonu aileyi ve çocukları koruma gerekçesine dayandırdı. EŞİK ise LGBTİ+ olmanın, dernek kurmanın ve temel hakları savunmanın suç olmadığını hatırlattı. Bu başlıkların hiçbirisi kader değil; her biri kadınların itirazıyla şekillenecek.

KADINLAR NE YAPIYOR?

Kadınlar her şeyden önce görünmez olanı görünür kılıyor. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2010'dan bu yana kadın cinayeti verilerini düzenli olarak kamuoyuyla paylaşıyor; platformun kararlı izleme çalışmaları sayesinde geçmişte "şüpheli" sayılan 12 ölümün aslında cinayet olduğu ortaya çıktı.

"Kadın cinayeti" kavramını Türkiye'nin gündemine yerleştiren de bu örgütlü emek oldu.

Kadınlar hukuku da savunuyor. 300'ü aşkın kadın ve LGBTİ+ örgütünü bir araya getiren EŞİK, Meclis'i ve milletvekillerini izliyor, mahkeme kararlarını kamuoyuna duyuruyor, nafaka hakkı için hazırladığı bilgilendirme broşürünü herkesle paylaşıyor.

Barolar şiddete maruz kalan kadınlara ücretsiz hukuki destek veriyor; sendikalar her 25 Kasım'da 190 Sayılı Sözleşme'nin onaylanması çağrısını yineliyor.

Kadınlar meydanları da bırakmıyor. Her 25 Kasım'da kent merkezlerinde, ilçelerde ve iş yerlerinde eylemler yapılıyor; yasaklar ve davalar bile bu buluşmaları durduramıyor.

Arjantin'de doğan "Ni Una Menos" (bir kişi daha eksilmeyeceğiz) çağrısının dünyayı dolaşması gibi, bu dayanışma da sınır tanımıyor.

KELEBEKLER BİRLİKTE UÇAR

Mirabal kardeşleri susturmak isteyenler, onların adının 66 yıl sonra dünyanın dört bir yanında anılacağını bilmiyordu. Tablo bugün de ağır; ancak kadın hareketi her dönemde kazanımlarını birlikte savunarak büyüdü. 6284 Sayılı Kanun da, "kadın cinayeti" kavramı da, 25 Kasım'ın kendisi de bu ısrarın ürünü.

Bu 25 Kasım'da taleplerimiz açık: İstanbul Sözleşmesi'ne geri dönlün, 6284 Sayılı Kanun eksiksiz uygulansın, şüpheli ölümler aydınlatılsın, nafaka hakkı kadınların yaşadığı gerçeklik gözetilerek korunsun, 190 ve 193 Sayılı sözleşmeler onaylansın. Bunlar yalnızca kadınların değil; eşit, adil ve şiddetsiz bir toplum isteyen herkesin talepleri.

Yan yana geldikçe güçleniyor, dayanışmamızla umudu ve mücadeleyi büyütüyoruz.

Susmuyoruz, korkmuyoruz, itaat etmiyoruz!

Eşit, özgür ve şiddetsiz bir yaşamı birlikte kuruyoruz.

Yaşasın kadın dayanışması!

